

اتحادیه صادرکنندگان فرآورده های
نفت، گاز و پتروشیمی ایران

گزارش، همگنی معاملات خوراک پالایشگاهی

هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

شناسنامه گزارش

تهیه شده در دپارتمان پژوهش و آمار اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

عنوان گزارش: گزارش هفتگی معاملات خوراک پالایشگاهی؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

گردآوری و تدوین: مهتاب ابراهیمی

ناظر: فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

نوع گزارش: تحلیلی

شماره گزارش: ۱۴۰۴/۶۱۵۲۱

تاریخ انتشار: بهمن ۱۴۰۴

فهرست

۱. مقدمه ۱
- ۱.۱. میعانات گازی ۱
۲. وکیوم باتوم ۲
۳. روغن پایه ۴
- ۳-۱. روغن پایه؛ نفت ایرانول ۴
- ۳-۲. روغن پایه؛ نفت بهران ۵
- ۳-۳. روغن پایه؛ نفت پارس ۶
- ۳-۴. روغن پایه؛ نفت سپاهان ۷
۴. اسلاک واکس ۸
۸. جمع‌بندی ۸

مقدمه

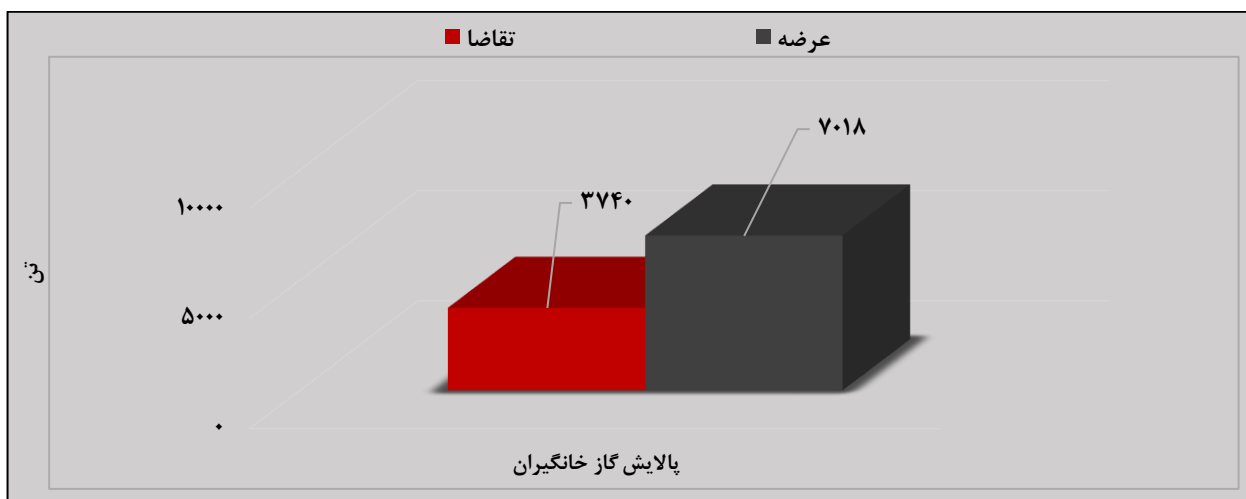
این گزارش با هدف تحلیل وضعیت بازار خوراک و محصولات میانی پالایشگاهی و ارزیابی کارایی سازوکار عرضه در بورس‌های کالایی کشور، به بررسی معاملات چهار محصول راهبردی شامل میعانات گازی، وکیوم باتوم، روغن پایه و اسلاک واکس/پارافین واکس در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن) می‌پردازد. تمرکز اصلی گزارش بر سنجش توازن عرضه و تقاضا، میزان تمرکز تولید و عرضه، و پیامدهای آن بر رفتار قیمتی بازار در بستر بورس انرژی و بورس کالای ایران است.

یافته‌های این گزارش می‌تواند از منظر سیاست‌گذاری بازار انرژی و پالایش، به‌عنوان شاخصی از میزان کفایت عرضه، شدت فشار تقاضا و اثربخشی مکانیسم کشف قیمت مورد استفاده قرار گیرد. بررسی هم‌زمان حجم معاملات و شدت رقابت قیمتی، این امکان را فراهم می‌سازد تا رابطه میان محدودیت‌های سمت عرضه، ساختار بازار و نوسانات قیمت‌ها به‌صورت دقیق‌تری تحلیل شود. در همین راستا، نتایج ارائه‌شده می‌تواند مبنایی برای بازنگری در سیاست‌های تنظیم بازار، برنامه‌ریزی عرضه هفتگی و ارزیابی آثار تمرکز عرضه بر پایداری بازار خوراک پالایشگاهی در کوتاه‌مدت باشد.

۱. میعانات گازی

میعانات گازی طی هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ تنها توسط شرکت پالایش گاز خانگیران تولید و توسط شرکت ملی نفت ایران در بورس انرژی ایران عرضه شد. شکل زیر حجم عرضه و تقاضای ثبت‌شده برای میعانات گازی شرکت مذکور را برای هفته آخر دی (مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۰۱) نمایش می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، عرضه میعانات گازی این شرکت در بورس انرژی (معادل ۷۰۱۸ تن) بسیار بیشتر از تقاضای ثبت‌شده برای آن (معادل ۳۷۴۰ تن) بوده است؛ یعنی اختلافی به میزان ۳۲۷۸ تن.

شکل ۱. وضعیت عرضه و تقاضای میعانات گازی شرکت پالایش گاز خانگیران؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: بورس انرژی ایران.

همچنین، بررسی قیمت متوسط معامله و قیمت پایه عرضه در بازه مورد بررسی برای شرکت مذکور نشان می‌دهد که در تنها نوبت عرضه میعانات گازی تولیدی شرکت پالایش گاز خانگیران در بورس انرژی (مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۰۱)، قیمت

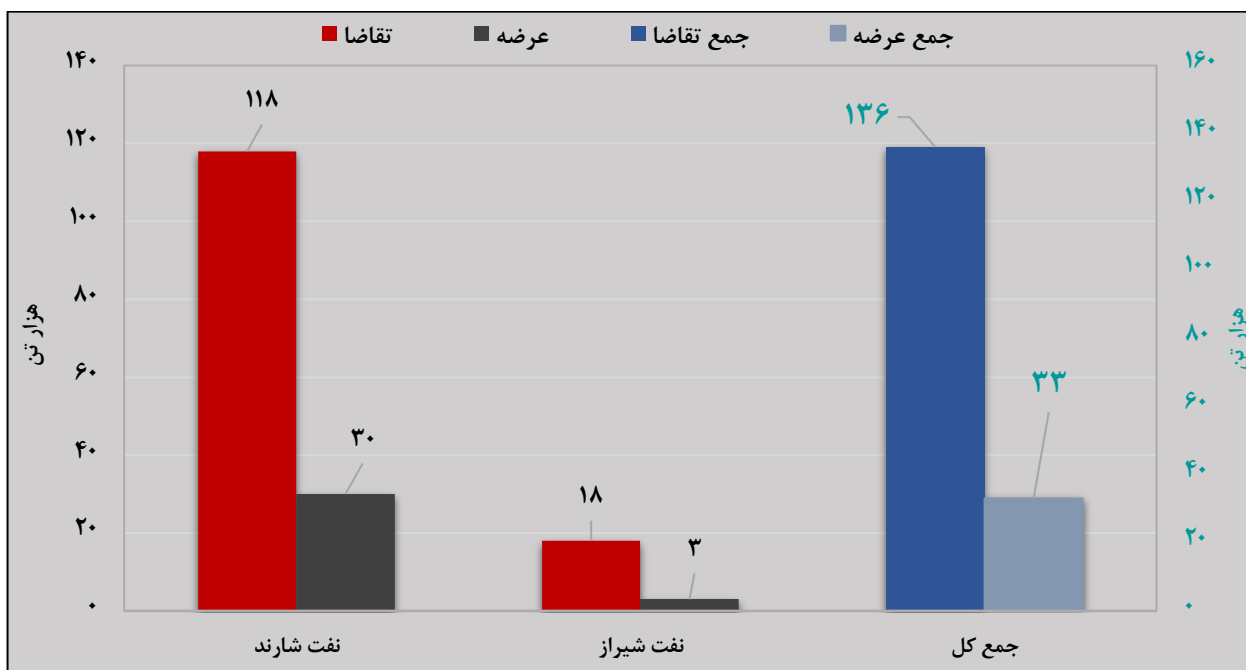
متوسط معامله و قیمت پایه برابر ۵۵۹,۰۰۰,۰۰۰ ریال بوده و لذا هیچ رقابت قیمتی برای معامله مذکور به ثبت نرسیده است.

به‌طور کلی، بررسی معاملات میعانات گازی پالایش گاز خانگیران در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که عرضه این محصول به‌طور قابل‌توجهی بیش از تقاضای ثبت‌شده بوده است. این در حالی است که در نوبت عرضه پیشین (مورخ ۱۴۰۴/۱۰/۱) عرضه کمتر و قیمت پایه پایین‌تر بود، اما در نوبت هفته آخر دی (مورخ ۱۴۰۴/۱۱/۰۱)، قیمت پایه در سطح بالاتری تثبیت شده و با برابری آن با قیمت معامله، رقابت قیمتی در بازار شکل نگرفته است. به عبارت دیگر، با وجود افزایش عرضه نسبت به دوره قبل، ماهیت بازار و سطح بالای قیمت پایه امکان بروز رقابت واقعی میان خریداران را محدود کرده و معامله در شرایط آرام و بدون فشار رقابتی انجام شده است. این الگو نشان می‌دهد که پس از ادغام تالارهای معاملات و اجرای سیاست ارزی جدید بانک مرکزی، قیمت‌ها به حدی بالا رفته‌اند که انگیزه‌ای برای رقابت قیمتی باقی نمانده است.

۲. وکیوم باتوم

وکیوم باتوم در هفته آخر دی‌ماه سال ۱۴۰۴ توسط دو پالایشگاه، نفت امام خمینی (ره) شازند و نفت شیراز، در بورس کالای ایران عرضه شد. شکل زیر حجم عرضه و تقاضای این محصول را در بازه‌ی مذکور نشان می‌دهد. پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند ۳۰ هزار تن عرضه داشته در حالی که تقاضای ثبت‌شده برای این محصول ۱۱۸ هزار تن بوده است، و نفت شیراز نیز ۳ هزار تن عرضه کرده که تقاضای ثبت‌شده آن ۱۸ هزار تن بوده است. این داده‌ها نشان می‌دهد که اختلاف میان عرضه و تقاضا برای پالایش نفت امام خمینی (ره) شازند ۸۸ هزار تن و برای نفت شیراز ۱۵ هزار تن بوده است، که بیانگر محدودیت عرضه و فشار تقاضا در بازار وکیوم باتوم طی هفته مورد بررسی است.

شکل ۲. وضعیت عرضه و تقاضای وکیوم باتوم به تفکیک تولیدکننده‌ها؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

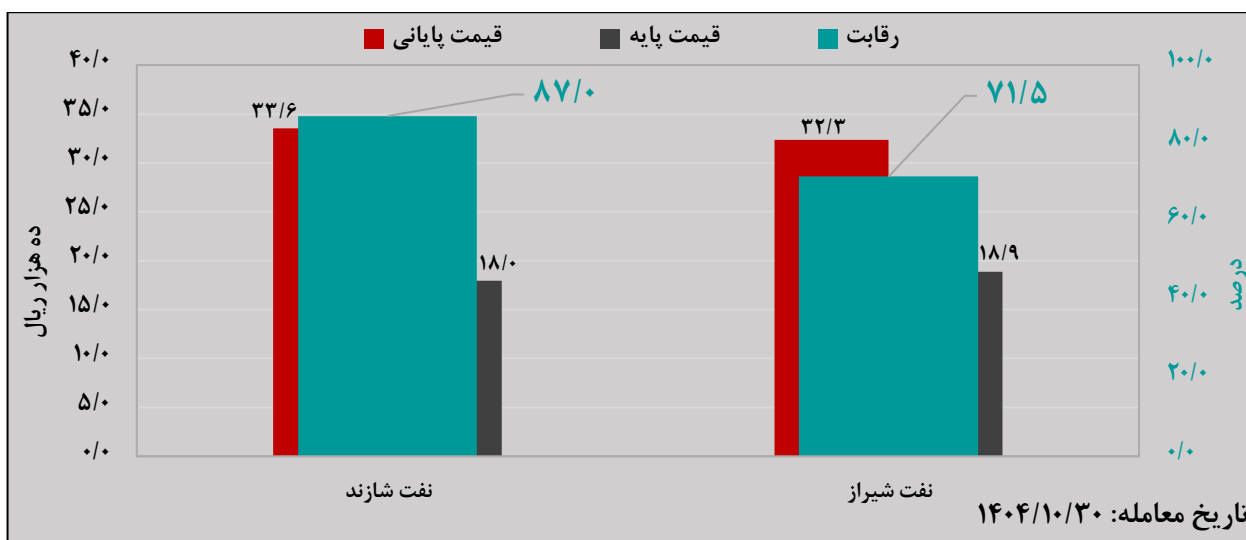

مأخذ: بورس کالای ایران.

در کنار نگاه به عملکرد تفکیکی هر دو پالایشگاه، نگاه به مجموع عرضه و تقاضای این پالایشگاه‌ها نشان می‌دهد که عرضه و کیوم باتوم پالایشگاهی ۱۰۳ هزار تن کمتر از تقاضای ثبت‌شده برای این محصول در بورس کالای ایران در هفته یادشده بوده است. همچنین، علاوه بر بررسی وضعیت عرضه و تقاضای و کیوم باتوم در بورس کالا برای هفته آخر دی‌ماه، وضعیت رقابت بر سر قیمت پایانی در معاملات انجام‌شده در بورس کالا نیز در ادامه ارائه می‌شود.

میزان رقابت قیمتی برای و کیوم باتوم معامله شده‌ی دو شرکت یادشده در بورس کالا برای هفته آخر دی‌ماه در شکل زیر نمایش داده شده است. قیمت‌های پایانی معاملات و کیوم باتوم این شرکت‌ها در هفته‌ی آخر دی، با رقابتی قابل‌توجه نسبت به قیمت‌های پایه ثبت شده‌اند.

شکل ۳. میزان رقابت قیمتی و کیوم باتوم به تفکیک تولیدکننده‌ها؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

بررسی شکل فوق نشان می‌دهد که در هفته آخر دی‌ماه، دو تولیدکننده و کیوم باتوم پالایشگاهی رقابت قیمتی بالایی را تجربه کرده‌اند؛ به‌طوری که نفت شازند به میزان ۸۷ درصد و نفت شیراز به میزان ۷۱/۵ درصد رقابت قیمتی را تجربه کرده‌اند.

در نهایت، بررسی بازار و کیوم باتوم پالایشگاهی نشان داد که عرضه این محصول توسط دو پالایشگاه فعال کمتر از سطح تقاضای ثبت‌شده بوده و این محدودیت عرضه، فشار قابل‌توجهی بر سمت تقاضا ایجاد کرده است. در نتیجه، معاملات بورس کالا تحت تأثیر این فشار، با رقابت قیمتی قابل‌توجهی انجام شد، به‌طوری که خریداران برای تأمین نیاز خود با یکدیگر رقابت کردند و قیمت‌های پایانی از قیمت‌های پایه فاصله گرفت. این وضعیت نشان می‌دهد که حتی با تعداد محدود تولیدکننده، کمبود عرضه می‌تواند به سرعت بازار را تحت تأثیر قرار دهد و حساسیت قیمت‌ها نسبت به فشار تقاضا بالا برود. در مجموع، عملکرد بازار و کیوم باتوم در هفته مورد بررسی، اهمیت کفایت عرضه و تأثیر مستقیم آن بر شکل‌گیری رقابت و تعیین قیمت‌ها را به‌وضوح نشان می‌دهد.

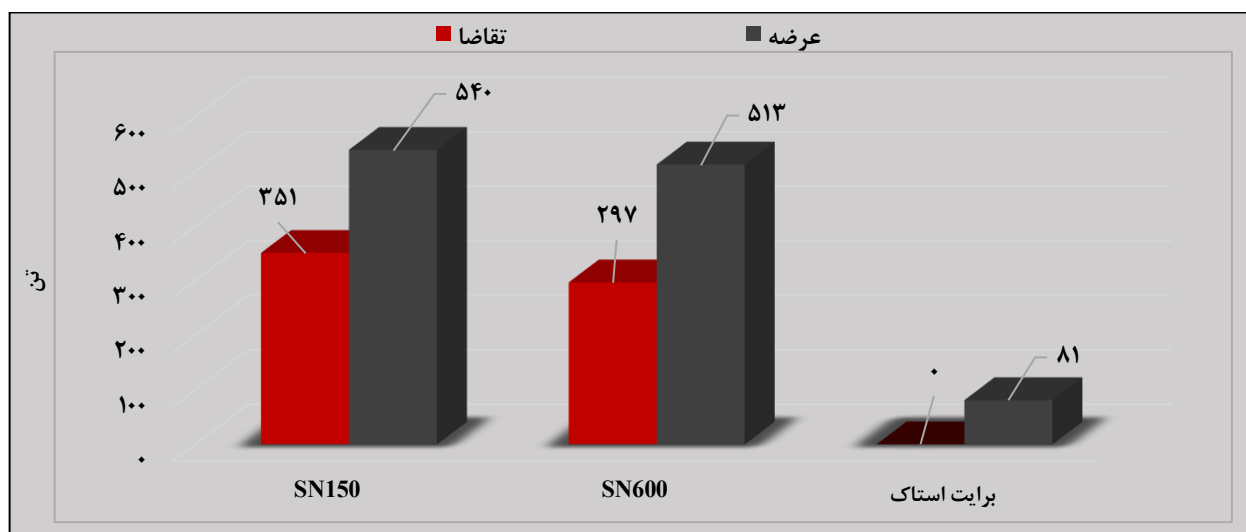
۳. روغن پایه

روغن پایه هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن) توسط چهار تولیدکننده، نفت ایرانول (آبادان و تهران)، نفت بهران، نفت پارس و نفت سپاهان در بورس کالای ایران عرضه شد که در ادامه مروری بر عملکرد این تولیدکننده‌ها در هفته مذکور خواهیم داشت.

۳-۱. روغن پایه؛ نفت ایرانول

در هفته آخر دی‌ماه نفت ایرانول تهران و آبادان سه نوع روغن پایه در بورس کالای ایران عرضه کردند که عبارت است از: روغن پایه SN150 (نفت ایرانول آبادان)، SN600 و برایت استاک (نفت ایرانول تهران). وضعیت عرضه و تقاضای محصولات روغن پایه نفت ایرانول در شکل زیر قابل مشاهده است. در هفته مذکور این مجموعه دو گرید SN150 و SN600 را کمتر از تقاضای ثبت‌شده برای آن‌ها در بورس کالا عرضه کرده است؛ به‌طوری که اختلاف عرضه و تقاضای روغن پایه‌های مذکور به ترتیب به میزان ۱۸۹ و ۲۱۶ تن بوده است. این در حالی که است که عرضه‌ی برایت استاک این شرکت در بورس کالای ایران به اندازه ۸۱ تن بوده و تقاضایی برای این گرید در هفته یادشده ثبت نشده است.

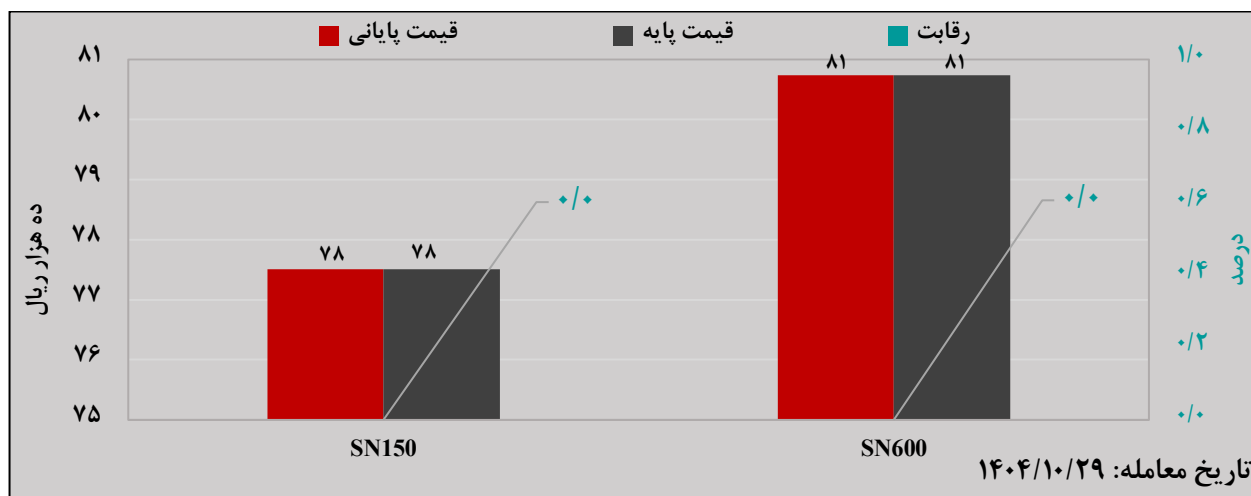
شکل ۴. وضعیت عرضه و تقاضای انواع روغن پایه شرکت نفت ایرانول؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت‌های پایانی معاملات و قیمت‌های پایه عرضه محصولات روغن پایه شرکت نفت ایرانول، مطابق شکل زیر، نشان می‌دهد که دو نوع روغن پایه SN150 و SN600 عرضه شده در بورس کالا طی هفته آخر دی ۱۴۰۴ بدون رقابت قیمتی معامله شده‌اند. علاوه بر این، روغن پایه برایت استاک به دلیل عدم ثبت تقاضا معامله نشده و در نتیجه، رقابت قیمتی برای این محصول شکل نگرفته است.

شکل ۵. میزان رقابت قیمتی انواع روغن پایه شرکت نفت ایرانول؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

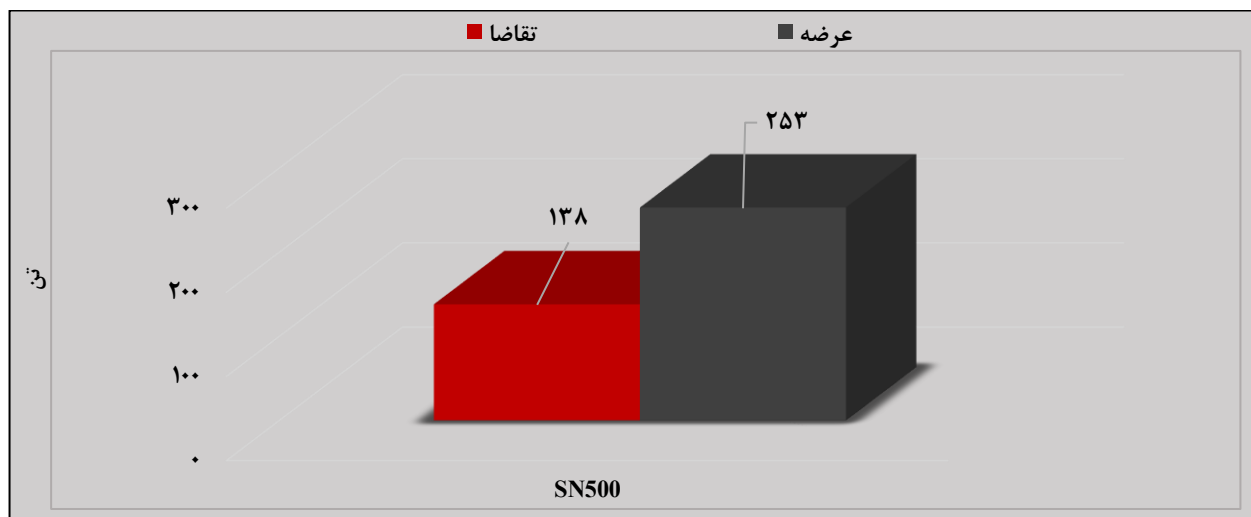

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۲. روغن پایه؛ نفت بهران

شرکت نفت بهران در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ تنها یک نوع روغن پایه، SN500، را در بورس کالای ایران عرضه کرد. وضعیت عرضه و تقاضای این محصول در شکل زیر نشان داده شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، حجم عرضه‌ی بررسی تک محصول نفت بهران در هفته‌ی مذکور به میزان ۱۱۵ تن کمتر از حجم تقاضای ثبت‌شده برای آن بوده؛ که نشان از فشار تقاضا برای این محصول دارد.

شکل ۶. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه شرکت نفت بهران؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت پایانی معامله و قیمت پایه عرضه روغن پایه تولیدی شرکت نفت بهران (SN500) در بورس کالا طی هفته مذکور نشان می‌دهد که هیچ رقابت قیمتی برای این محصول وجود نداشته است.

شکل ۷. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN500 شرکت نفت بهران؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

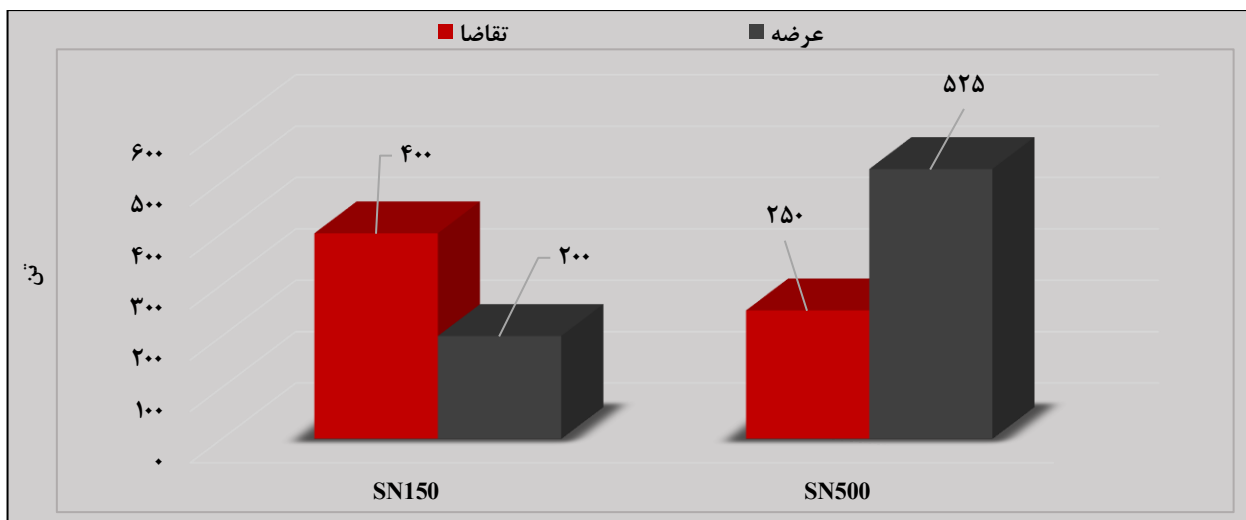

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۳. روغن پایه؛ نفت پارس

نفت پارس در هفته آخر دی ماه ۱۴۰۴ دو نوع روغن پایه، SN150 و SN500، را در بورس کالای ایران عرضه کرد. در شکل زیر وضعیت عرضه و تقاضای هر دو نوع روغن پایه در بورس برای هفته مذکور آمده است. همانطور که مشاهده می‌شود، میزان تقاضای ثبت شده در هفته آخر دی ماه برای دو گرید SN150 و SN500 نفت پارس در بورس کالا بیش از میزان عرضه‌ی آن‌ها و به ترتیب به میزان ۲۰۰ و ۲۷۵ تن بوده است؛ یعنی عرضه نصف تقاضای ثبت شده در بورس کالا.

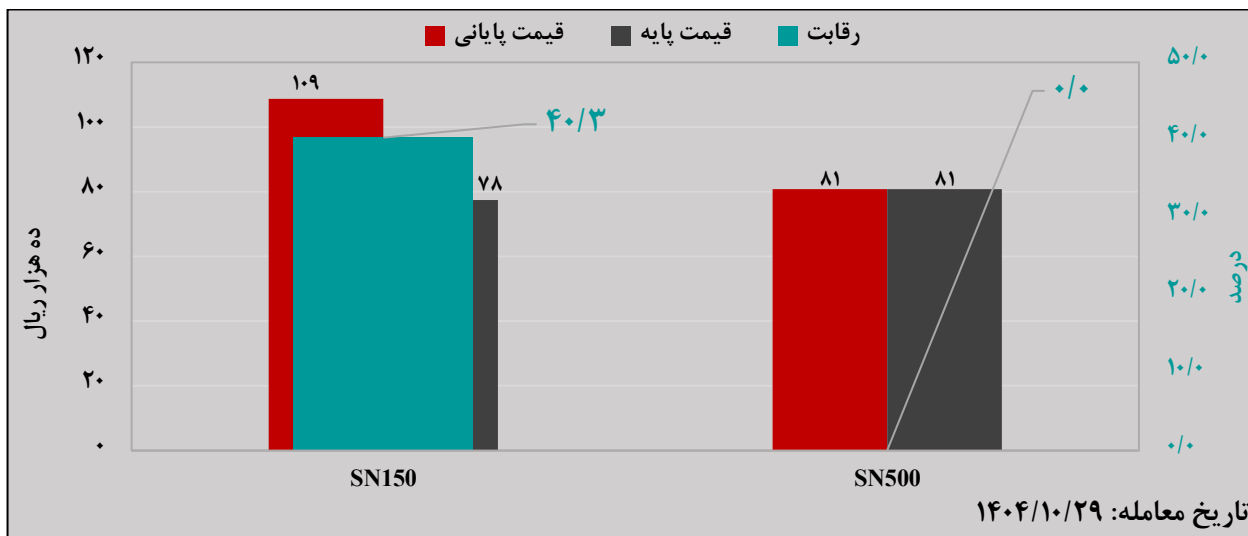
شکل ۸. وضعیت عرضه و تقاضای انواع روغن پایه شرکت نفت پارس؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت‌های پایانی معاملات و قیمت‌های پایه روغن پایه‌های عرضه شده توسط شرکت نفت پارس در بورس کالای ایران طی بازه زمانی مورد بررسی، نشان می‌دهد که روغن پایه SN150 معامله شده در بورس کالا با رقابت قیمتی به میزان ۴۰/۳ درصد مواجه بوده است. برای روغن پایه SN500 در بازه‌ی مذکور هیچ رقابت قیمتی به ثبت نرسیده است.

شکل ۹. میزان رقابت قیمتی انواع روغن پایه شرکت نفت پارس؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

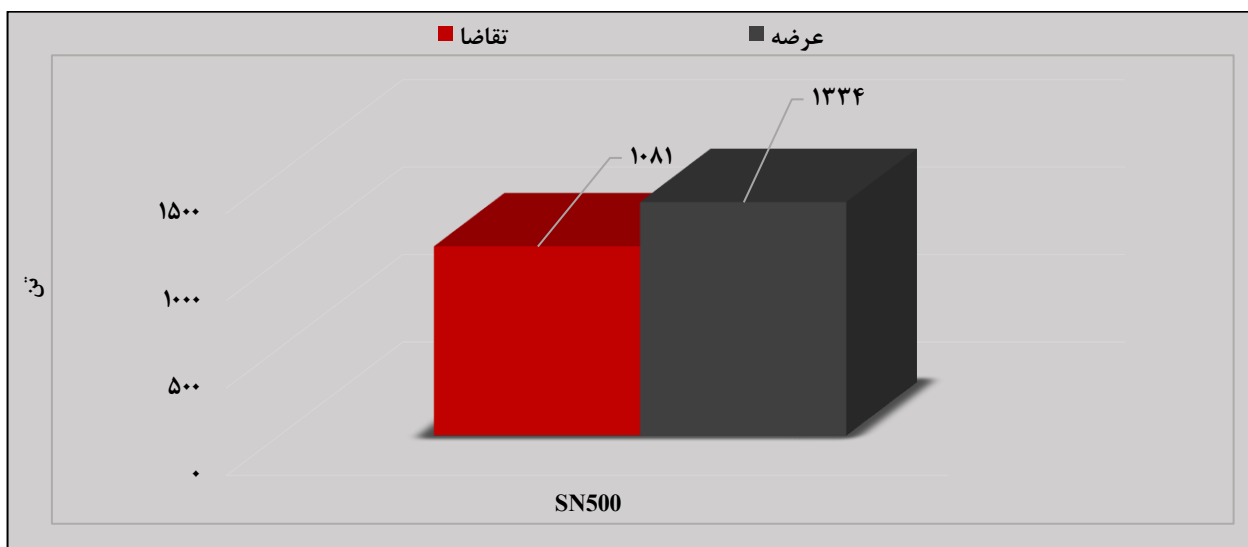

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

۳-۴. روغن پایه؛ نفت سپاهان

این مجموعه در هفته آخر دی ماه سال جاری تنها یک نوع روغن پایه SN500 را در بورس کالای ایران عرضه کرد؛ که در نمودار زیر وضعیت عرضه و تقاضای آن در بورس کالا قابل مشاهده است. این محصول در بازه‌ی مذکور ۲۵۳ تن کمتر از تقاضای ثبت شده در بورس کالا عرضه شده است.

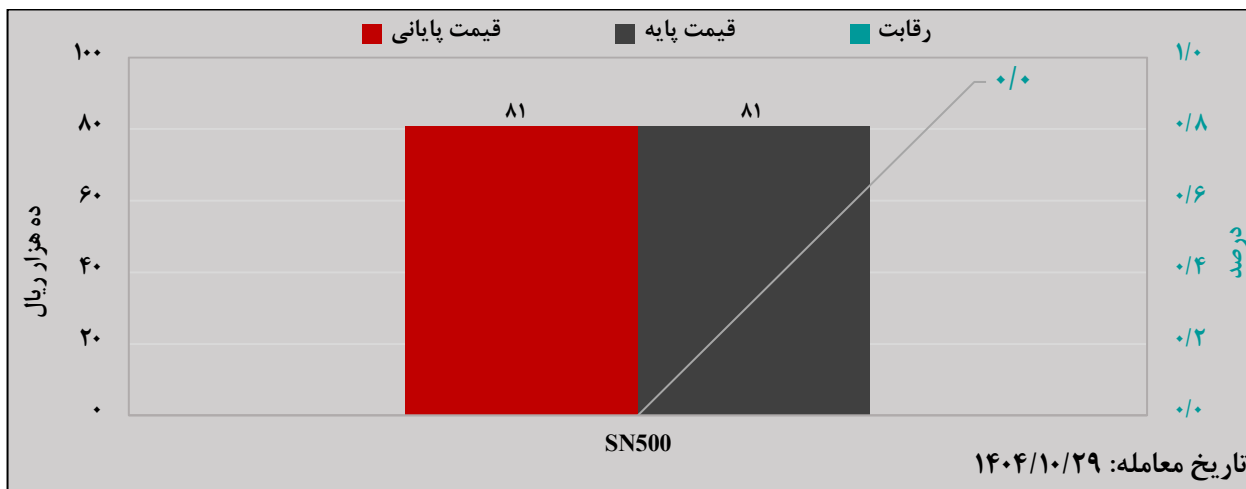
شکل ۱۰. وضعیت عرضه و تقاضای روغن پایه شرکت نفت سپاهان؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: بورس کالای ایران.

همچنین، بررسی قیمت پایانی و قیمت پایه عرضه روغن پایه SN500 این شرکت در بورس کالا طی هفته مذکور نشان می‌دهد که تک روغن پایه‌ی عرضه شده توسط مجموعه نفت سپاهان طی معامله انجام شده رقابت قیمتی نداشته است.

شکل ۱۱. میزان رقابت قیمتی روغن پایه SN500 شرکت نفت سپاهان؛ هفته آخر دی ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن)

مأخذ: محاسبات نگارنده گزارش براساس داده‌های بورس کالای ایران.

در نهایت، بررسی معاملات روغن پایه در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که عدم شکل‌گیری رقابت قیمتی در اغلب گریدها، بیش از آن‌که ناشی از تنظیم عرضه باشد، تحت تأثیر افزایش سطح قیمت‌های پایه بوده است؛ افزایشی که در نتیجه ادغام تالارهای معاملاتی و اعمال نرخ ارز مبادله‌ای جدید برای بخش صنعت رخ داده است. بالا رفتن نرخ مؤثر ارز، قیمت پایه را به سطحی رسانده که حاشیه سود خریداران کاهش یافته و انگیزه رقابت برای جذب عرضه از بین رفته است. در چنین شرایطی، حتی در گریدهایی که تقاضا بیش از عرضه بوده، معاملات عمدتاً بدون رقابت قیمتی انجام شده و بازار به سمت رفتار احتیاطی خریداران حرکت کرده است.

۴. اسلاک واکس

اسلاک واکس در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ (منتهی به ۳ بهمن) توسط هیچ تولیدکننده‌ای در بورس کالای ایران عرضه نشد. همچنین، عرضه‌ی کالای پارافین واکس نیز همواره توسط نفت سپاهان انجام می‌شد که در هفته مذکور عرضه‌ای در بورس کالا نداشته است.

جمع‌بندی

بررسی معاملات چهار محصول راهبردی زنجیره پالایشگاهی در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴ تصویری روشن از ناهمگونی شرایط بازار در بخش‌های مختلف خوراک و محصولات میانی ارائه می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که رفتار قیمتی و سطح رقابت در هر بازار، بیش از هر چیز تابعی از توازن عرضه و تقاضا، میزان تمرکز عرضه و به‌ویژه سطح قیمت‌های پایه پس از تغییرات سیاستی اخیر بوده است. در ادامه، جمع‌بندی وضعیت هر محصول به تفکیک ارائه می‌شود.

۱. میعانات گازی

بازار میعانات گازی در هفته مورد بررسی با مازاد عرضه نسبت به تقاضا و تمرکز کامل تولید در یک شرکت همراه بوده است. با وجود افزایش عرضه نسبت به نوبت‌های قبلی، تثبیت قیمت پایه در سطح بالاتر و برابری آن با قیمت معامله موجب شد هیچ رقابت قیمتی در بازار شکل نگیرد. این وضعیت نشان می‌دهد که حتی در شرایط وفور عرضه، سطح بالای قیمت

پایه می‌تواند نقش بازدارنده‌ای در تحریک تقاضا و ایجاد رقابت ایفا کند و بازار را به سمت معاملات آرام و بدون فشار رقابتی سوق دهد.

۲. وکیوم باتوم

برخلاف میعانات گازی، بازار وکیوم باتوم با کمبود قابل توجه عرضه و فشار بالای تقاضا مواجه بوده است. فاصله معنادار میان عرضه و تقاضا در هر دو پالایشگاه فعال، زمینه‌ساز شکل‌گیری رقابت قیمتی شدید در معاملات شد؛ به‌طوری که قیمت‌های پایانی فاصله چشمگیری از قیمت‌های پایه گرفتند. این رفتار نشان می‌دهد که در شرایط محدودیت عرضه، حتی با تعداد اندک تولیدکنندگان، مکانیسم بازار به سرعت فعال شده و رقابت به ابزار اصلی تخصیص کالا تبدیل می‌شود.

۳. روغن پایه

بازار روغن پایه در هفته آخر دی‌ماه علی‌رغم ثبت تقاضای بالاتر از عرضه در اغلب گریدها، عمدتاً بدون رقابت قیمتی باقی ماند. این موضوع نشان می‌دهد که عامل تعیین‌کننده رفتار بازار، نه کمبود عرضه، بلکه افزایش سطح قیمت‌های پایه ناشی از ادغام تالارهای معاملاتی و اعمال نرخ ارز مبادله‌ای جدید بوده است. در نتیجه، حاشیه سود خریداران کاهش یافته و انگیزه رقابت قیمتی حتی در شرایط فشار تقاضا نیز تضعیف شده است. تنها استثنا، رقابت محدود در یکی از گریدهای نفت پارس بود که آن هم ماهیت مقطعی داشت.

۴. اسلاک واکس و پارافین واکس

در بازار اسلاک واکس و پارافین واکس طی هفته مورد بررسی هیچ عرضه‌ای در بورس کالای ایران صورت نگرفت و عملاً این بازار در وضعیت توقف معاملاتی قرار داشت. تداوم عدم عرضه این محصول، می‌تواند در کوتاه‌مدت منجر به انباشت تقاضای معوق و افزایش حساسیت بازار نسبت به عرضه‌های آتی شود و از منظر تنظیم بازار، نیازمند توجه ویژه سیاست‌گذار است.

در نهایت، مجموع نتایج این گزارش نشان می‌دهد که در هفته آخر دی‌ماه ۱۴۰۴، بازار محصولات پالایشگاهی بیش از آن که تحت تأثیر کمیت عرضه قرار گیرد، از سطح قیمت‌های پایه و تغییرات سیاستی اخیر اثر پذیرفته است. در محصولاتی که کمبود عرضه وجود داشته (وکیوم باتوم)، رقابت قیمتی شدید شکل گرفته، اما در محصولاتی که قیمت پایه در سطح بالایی تثبیت شده (میعانات گازی و روغن پایه)، حتی مازاد تقاضا نیز نتوانسته منجر به رقابت شود. این الگو نشان می‌دهد که در شرایط فعلی، سیاست‌گذاری قیمت پایه و تنظیم سازوکار عرضه، نقشی تعیین‌کننده‌تر از حجم عرضه در رفتار بازار ایفا می‌کند و بازنگری در این دو مؤلفه می‌تواند به افزایش کارایی مکانیسم کشف قیمت و پایداری بازار در کوتاه‌مدت کمک کند.

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>